
NDIKIMET KULTURORE E GJUHËSORE TË GJUHËS SHQIPE NË ORËT E GJUHËS ANGLEZE SI GJUHË E HUAJ

MARSELA HARIZAJ
Universiteti "Ismail Qemali", Vlorë
Email: mharizaj@univlora.edu.al

AKTET IV, 4: 736 - 740, 2011

PERMBLEDHJE

Në këtë studim trajtohet rëndësia që ka të mësuarit e kulturës si pjesë e të mësuarit të gjuhës angleze në orët e gjuhës angleze në Shqipëri. Ky studim trajton ndryshimet dhe ndikimet kulturore mes gjuhës angleze dhe asaj shqipe. Kultura shihet me kuriozitet nga studentët. Nga vëzhgimet në orët e Kulturës Britanike, kam vënë re tendencën nga ana e studentëve për të identifikuar disa çështje që trajtohen në kulturën britanike në të njëjtën mënyrë si në kulturën shqiptare. Nxënësit duke studiuar një gjuhë të huaj, konkretisht gjuhën angleze, zgjerojnë burimet e tyre gjuhësore, por gjithmonë duke ruajtur aftësitë gjuhësore të gjuhës së tyre dhe duke zhvilluar aftësitë gjuhësore në gjuhën angleze, e cila u shërben atyre për arsye të ndryshme: (a) u jep mundësinë të bëjnë një vlerësim real; dhe (b) një shkëmbim kulturor me moshatarët e tyre. Përveç kompetencave komunikuese, zhvillohet edhe aftësimi kulturor. Në këtë mënyrë krijohet respekti ndaj kulturave të tjera, kjo falë ndihmës së mësuesit, që siguron aktivitete të cilat ndihmojnë në zhvillimin e kompetencës komunikuese dhe rritjen e njohurive kulturore.

HYRJE

Kultura është pjesë e jetës së përditshme të njerëzve që përdorin gjuhën. Ka disa aspekte të saj që janë veçanërisht të rëndësishme për të komunikuar – për shembull përdorimi i shprehjes joverbale, së cilës mund t'i kushtohet vëmendje e madhe në të mësuarit e gjuhës në mënyrë komunikative. Në këtë studim do të shohim sesi dy kultura mund të trajtohen së bashku. Përdorimi i eseve është mjeti më i mirë krahasues, duke gjetur aspektet e kulturës shqiptare edhe të gjuhës angleze në një të përbashkët. Studentët njihen me elementet e përbashkëta të të dy kulturave. Tema të ndryshme ofrojnë mundësi për të folur e komunikuar dhe gjithashtu për të folur qartë dhe rrjedhshëm në gjuhën angleze. Ka disa përbërës të përfshira në thelb të mësimit të gjuhës së huaj, si ajo që quajmë kompetencë gramatikore, kompetencë komunikuese, aftësimi gjuhësor, si

dhe të mësuarit e mënyrave dhe zakoneve të një kulture tjetër.

Në shkollat tona sa vjen dhe rritet dëshira për të mësuar një apo dy gjuhë të huaja. Në shkollat e mesme përveç gjuhës dhe letërsisë shqipe nxënësit studiojnë gjuhën angleze, franceze, italiane e atë gjermane. Nevoja për dije e për kulturë është rritur së tepërmi. Programet bilinguale sigurojnë studimin dhe zhvillimin e gjuhës në të dyja gjuhët. A është gjuha kulturë? Përgjigja është po. Sa më shumë të studiojmë aq më shumë edukohemi dhe kulturohemi. Por si merret kjo kulturë nëpërmjet gjuhës? Para së gjithash ne duhet të bëjmë të qartë për nxënësit tanë, çfarë fjala "Kulturë" përfshin në vetvete. Një paraqitje në qark e ideve është mënyra e duhur për të shpjeguar zakonet, besimet, traditat e një vendi tjetër, e cila është padyshim një pjesë integrale e të mësuarit të gjuhëve të huaja.

Komunikimi në gjuhë të huaj përfshin në vetvete kompetencën kulturore për shkak të përdorimit të shprehjeve komunikuese, ashtu si thotë Straub se "Theksi vendoset tek roli i kontekstit dhe rrethanat, në të cilat gjuha mund të përdoret me saktësi dhe në kohën e duhur e fjalët e përshtatshme, kur bëhet fjalë për pajisjen e nxënësve me të vërtetë aftësitë njohëse që ju nevojiten në një mjedis të dytë kulturor" (Straub, 1999: 2).

I. Standardet Kulturore dhe ndikimi i të dy gjuhëve tek njëra –tjetra

Shkëmbimet kulturore janë tepër të rëndësishme për çdokënd, veçanërisht në klasa kur mësuesi vjen nga një shkollë tjetër (një amerikan që jep mësim në ndonjë shkollë shqiptare). Atëherë lind diskutimi se çfarë nxënësit kuptojnë me këta apo ata terma, se ç' kuptojnë me stile të ndryshme, përmbajtjen e shakave për shembull apo edhe formatin e një bisede të zakonshme (Cook, G. 1996:).

Shumë studentëve u pëlqejnë bisedat dhe diskutimet sepse ato i ndihmojnë ata për të komunikuar. Këto diskutime janë kulturore dhe edukative. Për klasat monokulturore, ku nxënësit dhe mësuesit vijnë nga e njëjta kulturë, situata është më e vështirë dhe ata duhet të mbështeten tek mësuesi dhe njohuritë e tij, për të kuptuar gjuhën dhe kulturën që ky apo ai mësues po u mëson (Larsen, D. 1986:). Pra, me fjalë të tjera, do të thotë që kur mësuesi i gjuhës angleze u mëson gjuhë të huaj nxënësve të vet, ai, u mëson atyre jo vetëm dije, por edhe kulturë. Pra, një mësues i mirë duhet të jetë jo vetëm i aftë, por ai gjithashtu duhet të jetë inteligjent dhe komunikues mbi të gjitha. Arsyeya pse nxënësit studiojnë një gjuhë të huaj është e qartë.

Së pari nxënësit duhet të zhvillojnë nivele të larta përparësie në gjuhën angleze.

Së dyti ata duhet të demonstrojnë sjellje pozitive kulturore dhe nivele të larta të vetëvlerësimit.

Marrëdhënia midis gjuhës dhe kulturës është e pandashme, ja pse kultura duhet të jetë një pjesë integrale e programit të gjuhës angleze. Për marrëdhëniet midis gjuhës dhe kulturës Samovar, Porter & Jain citojnë: "Kultura e komunikimi janë

të pandashme për shkak se kultura jo vetëm dikton bisedën, kush flet, kujt i flet, për çfarë i flet dhe kujdeset për vazhdimësinë e komunikimit, por gjithashtu ndihmon të përcaktojë sesi njerëzit kodojnë mesazhet, kuptimet e mesazheve dhe kushtet e rrethanat nën të cilat mesazhe të ndryshme mund të dërgohen ose jo, mund të vihen re dhe të interpretohen. Kultura është themeli i komunikimit" (Samovar, Porter & Jain, 1981: 24).

Nivele të larta të strukturave gjuhësore të shqipes i ndihmojnë ata të kuptojnë edhe strukturat e gjuhës së huaj. Mënyra sesi mësohen varet nga mësuesit dhe metodat që përdoren. Mësimi i gjuhës përmes komunikimit ofron mundësinë për të folur. Duke trajtuar çështje të ndryshme që nga ajo më e thjeshta e deri tek ajo më e ndërlikuara atyre u jepet mundësia e madhe për të folur, për të ndërvepruar, për të shkëmbyer përvojë dhe eksperiencë. Një ndërveprim midis nxënësve duhet të lehtësohet me anë të përdorimit të strategjive të tilla si të mësuarit me bashkëpunim. (Lindholm, K. J. 1990:). Duke qenë se jap Studime të Kulturës Britanike me studentët e vitit të dytë të Gjuhës Angleze trajtoj në orët e mija jo vetëm kulturën britanike, por edhe atë shqiptare, duke u mundësuar nxënësve ushtrime të ndryshme dhe ese që janë tepër thelbësore për një nivel të avancuar, sepse ata zhvillojnë mendimin kritik, rrisin njohuritë dhe u zhvillojnë aftësitë e të folurit dhe të shkruarit në gjuhën angleze. Në shumicën e rasteve, kur diskutohet një temë, ajo trajtohet në të njëjtën mënyrë për shkak të mungesës së njohurive mbi kulturën tonë.

Përdorimi i idiomave ose shprehjeve frazeologjike midis anglishtes dhe shqipes ndonjëherë kanë të njëjtin kuptim, por ndonjëherë e njëjta shprehje mund të ketë një kuptim të ndryshëm. Edhe në këtë rast ata janë konfuz. Përveç tekstit herë pas here unë u sjell studentëve revista në gjuhën angleze që përmbajnë çështje që lidhen me temat që zhvillohen, ose u sjell libra me piktura apo fotografi, të cilat janë origjinale, ose kaseta që kanë gjuhë autentike, të cilat flasin për çështje të ndryshme si historia, letërsia dhe arkitektura.

Studentët janë gjithashtu të lirë për të sjellë materiale shitesë lidhur me temën nga të dy burimet anglisht edhe shqip. Studentët janë gjithmonë të ndikuar nga gjuha shqipe kur ata flasin. Ata përdorin fjalë anglisht, por struktura e gjuhës shqipe duke përdorur fjalë për fjalë për t'u shprehur. Ndikimi është parë në kohët e foljeve si ajo e pakryera apo e kryera e thjeshtë me kohën e shkuar. Ata ngatërrohen në përdorimin e parafjalëve, ndajfoljeve dhe vendndodhjen e tyre në fjali. Ndikimet e gjuhës shqipe vihen re edhe në krijimet e një eseje apo hartimi dhe kjo nga mënyra sesi bëjnë artikulin, ndërtimin e fjalive, mendojnë shqip dhe shkruajnë anglisht.

Shembuj: kur ata kanë për të thënë:

- "I have had the most beautiful holidays in my life" që në gjuhën shqipe është "Këtë vit kalova pushimet më të mira të jetës sime" ata thonë "I had the most beautiful holidays in my life"; ose kur duan të thonë "It's raining cats and dogs" në shqip "Po bie shi me gjyma" ata thonë "It's pouring heavy rain", sepse ndikohen nga gjuha shqipe, kështu që bëjnë përkthim fjalë për fjalë.

- Kur flasim për himnin kombëtar përsëri vërehet ndikimi i kulturës shqiptare duke e identifikuar në të njëjtën mënyrë.

Të përmbledhura ndikimet gjuhësore dhe kulturore janë si më poshtë:

Studentët e gjuhës angleze niveli B2 (40):
Studentët (degë të ndryshme niveli A1 (50))

• 26% konfuz. për termat gramatikore	36%
• 35% konfuz. për termat kulturore	25%
• 24% konfuz. për identitetin kulturor	15%
• 15% konfuz.	24%

2nd year students level A2 (60)

- 38% konfuz. për termat gramatikore
- 37% konfuz. për termat kulturore
- 14% konfuz. për identitetin kulturor
- 11% konfuz. nuk përgjigjen fare

II. Përfshirja e edukimit ndërkulturor në klasat e gjuhës së huaj

Si mund të përfshijnë kulturën në programin e gjuhëve të huaja?

Ka disa komponentë mund të na ndihmojnë të ndërthurim kulturën me gjuhën në klasat tona. Përveç strategjive, materialet kanë rëndësinë e vet. Zgjedhja e materialeve në bazë të nivelit gjuhësor të nxënësve ndihmon shumë që grupmosha të ndryshme të trajtojnë çështje të ndryshme për shembull vajtja në një muze apo në qendër të Londrës janë diçka tepër interesante, emocionale që japin kënaqësi dhe zhvillim kulturor. Një mësues i mirë duhet t'i ketë të gjitha aftësitë dhe njohuritë e duhura që të trajtojë gjuhën dhe kulturën e nxënësve.

Ashtu si thotë edhe Rivers "Në raste të tjera, njohuritë për komunitetin përfitues kanë marrë formën e 'predikimeve' ose një 'predikim' për çështje të tilla si doganat dhe ceremonitë martesore, festivale, ekskursionet e diel, e kështu me radhë, duke e bërë studimin e një kulture të huaj një detyrë të lodhshme" (Rivers, 1968: 272). Duke trajtuar tema të ndryshme u jepet një mundësi shumë e mirë të gjithëve për të folur. Sjellja herë pas here e informacioneve të reja jep kënaqësi dhe motivim. Duke sjellë në pah elemente të kulturës së gjuhës që nxënësit studiojnë është e rëndësishme t'u bëjmë të qartë se zakone të ndryshme dhe kultura të ndryshme nuk do të thotë se kemi kultura "superiore" apo "inferiore", por thjesht kemi këndvështrime të njëjta apo të ndryshme për të njëjtat gjëra, ashtu si ka edhe njerëz të ndryshëm me mendime të ndryshme brenda së njëjtës kulturë.

Detyra e mësuesit është të stimulojë interesin e studentëve në kulturën e gjuhës që ata studiojnë dhe për ta kthyer orën e mësimit jo thjesht si një vend ku mësohet gjuha, por si një vend ku mundësitë për të mësuar gjëra të ndryshme sigurohen nëpërmjet ndërveprimit që ndodh midis pjesëmarrësve (Ellis, 1992: 171, cituar në Kramsch, 1993: 245). Për më tepër, mësuesit mund të ftojnë folës të ndryshëm, të cilët do të flasin për përvojat e tyre duke i bërë ata të vlerësojnë kulturën e vendit të huaj.

Duke pasur larmishmëri temash mësuesit mund të përdorin strategji të ndryshme për të bërë studentët apo nxënësit të vlerësojnë kulturën e

vendit të huaj. Në këtë mënyrë, ajo bëhet më e lehtë për mësuesit dhe nxënësit për të identifikuar "stereotipeve" dhe para se të bëjnë këtë duhet të kenë të qartë kuptimin e kësaj fjale: underlying significance of a particular term or word in the target language and culture. Duke e vënë theksin tek rëndësia themelore e një termi të caktuar apo fjale në gjuhën që ne studiojmë dhe në kulturën e saj. Duke folur për tema të ndryshme dhe duke u përpjekur për të gjetur ngjashmëritë dhe dallimet është zbatimëse për ta. Le ti hedhim një vështrim sesi janë trajtuar të dyja kulturat së bashku. Teksti i përdorur për kulturën britanike dhe temat:

A Miscellany of Britain, People, Places, History, Culture, Customs, Sport.

Tom O'Meara. The Publishing House, Bennetts Close, Cippenham, Slough, Berkshire, SLI, SAP, England, 2007, ISBN 978-0-572-0338 3 –5

Temat e trajtuara janë : Introduction, This is Britain, Great Brits. Celebrity, Great British Women. The great British Poll. Monarchs of England, The Virgin Queen. Henry VIII, Elizabeth II. Prime Ministers, Winston Churchill. Britain at Ęar. The Union Jack, National Rivers and the British Empire. Explorers and Adventurers, British inventions. Traditional British Food. The British Seaside. The English Language, British Slang. Books and ěriters, William Shakespeare. The BBC, Classic British TV. Selected British Riots. Fact Files, London, Cardiff, and Edinburgh fact file. Toěer of London. British Buildings. Westminster Abbey, Patron Saints. National Songs, Music, The Beatles. Sport, Bizarre Bets. Customs. British Naturism. British Art. The Routemaster Bus. Weird Britain. Auld Lang Syne, Famous Last Words.

Ushtrimet e dhěně studentěve ně provimin pěrfundimtar tě lěnděs Studime tě Kulturěs Britanike

Ese

Cultural diversity of Britain and Albania. The importance and development through the centuries, portratization and preservation of "Culture", (300 ěords)

Diversiteti kulturor i Britanisě dhe Shqipěrisě. Rěnděsia dhe zhvillimi gjatě shekujve, portratizimi dhe ruajtja e "Kulturěs", (300 fjalě)

(3 paragrafe)

- Mention the most important features of British culture From the beginning up to noě. – Pěrmend tiparet mě tě rěnděsishme tě kulturěs britanike nga fillimi deri tani.

- Highlight the differences of British architecture to Albanian ones. – Jep dallimet e arkitekturěs britanike me ato shqiptare.

- Highlight the differences and the importance of Tea to British classes. – Jep dallimet dhe rěnděsině e ĉajit pěr klasat britanike.

(3 paragrafe)

- Mention the most important features of British culture From the beginning up to now. – Pěrmend tiparet mě tě rěnděsishme tě kulturěs britanike nga fillimi deri tani.

- Highlight the differences of British Patron Saints to Albanian ones. – Jep dallimet e shenjtorěve britanikě me ata shqiptarě.

- Highlight the differences and the importance of music to British classes. – Jep dallimet dhe rěnděsině e muzikěs pěr klasat britanike.

(3 paragrafe)

- Mention the most important features of British culture From the beginning up to now. – Pěrmend tiparet mě tě rěnděsishme tě kulturěs britanike nga fillimi deri tani.

- Highlight the differences of British symbols to Albanian ones. – Jep dallimet e simboleve britanike me ato shqiptare.

- Highlight the differences and the importance of sport to British classes. – Jep dallimet dhe rěnděsině e sportit pěr klasat britanike.

(3 paragrafe)

- Mention the most important features of British culture From the beginning up to now. – Pěrmend tiparet mě tě rěnděsishme tě kulturěs britanike nga fillimi deri tani.

- Highlight the differences of British anthems to Albanian ones. – Jep dallimet e himneve britanike me atě shqiptare.

- Highlight the differences and the importance of food to British classes. – Jep dallimet dhe rěnděsině e ushqimit pěr klasat britanike

Si janë kryer këto ushtrime nga ana e studentëve:

Nr. I studentëve (40)

- Ese 25%
- Pika e 1 10% (*the most important features of British Culture*)
- Pika e 2 10% (*janë në gjendje të shkruajnë, 18% nuk e dinë, 15 % janë konfuz dhe pjesa tjetër shkruajnë thjesht një fjali*)
- Pika e 3^d 5% arrijnë të japin dallimet 45% shkruajnë thjesht një fjali, 50% nuk e dinë përgjigjen.

PËRFUNDIME

Mësimi i kulturës duhet të bëhet një pjesë integrale dhe e pandarë e mësimi të gjuhëve të huaja. Mësimi i kulturës duhet t'u shërbejë nxënësve të rrisin njohuritë e tyre kulturore duke marrë parasysh mënyrën sesi njerëzit e jetojnë, vlerat, qëndrimet dhe besimet. Më konkretisht, në mësimdhënia e kulturës duhet t'i bëjë nxënësit të vetëdijshëm për aktet e të folurit, ngjyresat e kuptimeve të fjalëve, etikën e të folurit, kush është sjellje e përshtatshme ose e papërshtatshme,

Nuk kemi të bëjmë me kultura 'superiore' ose "inferiore" këto nuk janë gjë tjetër, por vetëm përgjithësime për shkak të mungesës së njohurive dhe mungesës së respektit ndaj qenieve të tjera njerëzore. Ata që studiojnë një gjuhë të huaj duhet ta përdorin atë jo thjesht si mjet komunikimi, por si një mjet për t'i dhënë zë mendimeve të tyre, duke dalë mbi ato që quhen konventa apo stereotipe kulturore (Byram, Morgan et al. , 1994:73)

Gjuha dhe kultura janë pjesë të pandara të procesit studimor. Lind nevoja dhe detyra që të

kemi një ndërgjegjësim si nga ana e mësuesve, ashtu edhe nga ana e nxënësve apo studentëve se nuk mund ta studiojmë një gjuhë pa marrë parasysh të gjithë komponentët themelorë që përfshinë studimi i një gjuhe, se kompetencat gjuhësore zhvillohen në mënyrë të pandarë me ato gramatikore, komunikuese dhe kulturore.

BIBLIGORAFI

BYRAM, M., MORGAN, C. and Colleagues (1994), *Teaching and Learning Language and Culture*, Great Britain: WBC.

GUY, Cook (1996), *Discorse*, Oxford university Press,. fq98)

LARSEN, Freeman Diane (1986), *Techniques and Principles in Language Teaching*, Oxford. Oxford University press. fq.131)

SAMOVAR, L., PORTER, R. & JAIN, N. (1981), *Understanding intercultural communication*. Belmont, CA: Wadsworth.

LINDHOLM, K. J. (1990), *Bilingual immersion education: Criteria for program development*. In A. Padilla, H. Fairchild & C Valadez Bilingual education: Issues and strategies. Newbury Park CA: Sage. Fq 91-105)

KRAMSCH, C. (1993), *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford University Press, Oxford.

RIVERS, W. (1981), *Teaching foreign language skills* (2nd ed.), University of Chicago Press, Chicago.

STRAUB, H (1999), *Designing a Cross-Cultural Course*. English Forum, vol. 37: 3, July-September.